

דוד רינצלר – מזכיר הוועידה הטרום-ציונית הראשונה (1881)

משה שרף

ארכיונאי המסדר חומר ארכיוני, עשוי לגלות לפעמים מסמכים בלתי-צפויים, או קשר, שלא נודע קודם, בין מסמכים מחטיבות ארכיוניות שונות. בארכיון הציוני המרכזי, שבו שמורים ארכיון ההסתדרות הציונית, שרידי הארכיונים של התנועות הטרום-ציוניות וארכיונים פרטיים של פעילים טרום-ציוניים וציוניים, ניתן למצוא לעתים קרובות קשר מעין זה בין מסמכים בודדים מתוך חטיבות ארכיוניות הרחוקות לכאורה זו מזו. לפעמים עולה מן התעודות סיפור חיים מעניין ומרתק.

כך, למשל, בשנת 1959, כשבדקתי חלקים מסויימים בארכיון הרצל שבארכיון הציוני המרכזי, התרשמתי במיוחד ממכתב אל הרצל, כתוב עברית, מ-1 באוגוסט 1898, שנשלח מהאגודה הציונית בעיר פוקשאן (FOCSANI) ברומניה, בחתימתם של ראש החברה א. קוהל, והמזכיר, דוד רינצלר (ראה להלן, עמ' 32 נוסח המכתב ופאקסימיליה). המכתב הרשים אותי בתוכנו, בסגנונו ובכתיב העברי היפה.

חיפשתי פרטים על שני החותמים, על א. קוהל לא מצאתי כל מיסמך נוסף; לעומת זה, מצאתי מסמכים נוספים ופרטים רבים על דוד רינצלר, הן בחטיבות ארכיוניות אחרות, הן בעיתונות של התקופה, והן בספרו של ישראל קלויזנר, "חיבת ציון ברומניה" (הספריה הציונית, ירושלים תשי"ח).

כעבור שנים אחדות, כשכתבתי את ספרי על שמואל פינלש וראשית הציונות ברומניה, "האבוקה הודלקה ברומניה", (הספריה הציונית, ירושלים תשמ"ו), נתקלתי שוב פעמים רבות בשמו של דוד רינצלר, הן במסמכים והן בשיחות שקיימתי עם ציונים ותיקים מרומניה ועם בני משפחותיהם, אשר הראו לי גם מכתבים פרטיים ותצלום.

אני מביא כאן את סיפור חייו ופעילותו של דוד רינצלר מ-1881 עד מותו ב-1930 – לפי מסמכים ותיעוד בעל-פה – כדי להחיות את האפוס של התנועה הציונית במיקרוקוסמוס של עיר בינונית אחת ברומניה, וכדי לשפוך אור על חייהם של פעילים ציונים רבים לא-נודעים, בערים ובעירות בחלקי תבל שונים, אנשים אשר פעילותם המתמדת והאפורה הצעידה את הציונות מרעיון למעשה, ששיאו בכינון מדינת ישראל.

* * *

בעיתון העברי "המגיד"¹ מיום כ"ט בכסלו תרמ"ב / 21 בדצמבר 1881, הופיעה

כתבה בחתימת ישראל טלר מן העיר פוקשאן ברומניה בזו הלשון:
"פוקשאן, ח' בכסלו תרמ"ב... והא פה העתק כתב האמנה אשר נכתב ונחתם...
בשבת יחד נבחרו הועדים לשוב ארץ ישראל ע"י אכרים עברים... נגמרו ונעשו
הדברים האלה:

א. תחשב האספה, אף שהיא רק אספת שבעה ועדים, בתור אספה אופיציעלית
(רשמית).

ב. נגמר הדבר פה אחד כי תכלית החברות והועדים וכל מעשיהם היא רק לעבודת
אדמת הקדש ע"י אכרים עברים כאשר יורה שם החברות: 'חברת ישוב ארץ
ישראל' או 'חברת עובדי אדמת הקדש'...

תקותנו עזה ולבנו נכון כי ימצאו דברינו אֵזן שומעת וכי ימהרו אחינו בכל
מקום להיות בעזרתנו בעבודת הקדש הזאת ובענין הנעלה והמרום הזה אשר לא
היה כמוהו בישראל זה אלפי שנים מאז באנו בגולה ויהיו לימינו... לקראת
האספה הגדולה... ונעשה יחד לטובה ולברכה... לרומם את ישראל כימי עולם
וכשנים קדמוניות אמן."

הכתבה מוסיפה כי נבחר ועד זמני ("ועד ראשי לפי שעה"), להכנת האספה
הגדולה וחבריו היו ראשי "חברת עובדי אדמת הקדש מהעיר פאקשאן": י"מ ברנר
יו"ר; ישראל טלר, סגן יו"ר, דוד רינצלר, מזכיר.²

כתבה זו ב"המגיד" פותחת את אחד הפרקים המעניינים והמשמעותיים
בתולדות עם ישראל בתקופה החדשה, הפרק על "התנועה ליישוב ארץ ישראל"
ברומניה, תנועה טרום-ציונית ראשונית, שבשורותיה היו רבבות יהודים שרצו
לעלות לאתר לארץ-ישראל. תנועה פעילה ותוססת, שהעלתה על הקרקע שתי
מושבות בארץ, עוררה תקוות רבות בקרב יהודי רומניה והכשירה אותם לפעילות
ציונית ענפה במשך השנים ולעלייה המונית לארץ ישראל, עם הקמת מדינת
היהודים.

בכתבה זו מוזכר בפעם הראשונה השם: דוד רינצלר.

* * *

דוד רינצלר, יליד 1859, היה אז בן 22 שנים. הוא למד בישיבה ובבית-ספר
למסחר. דוד רינצלר ידע עברית, יידיש, גרמנית ורומנית, וכנראה גם מעט
צרפתית. בראשית דרכו התפרנס ממתן שיעורים פרטיים. ב-1880 התחתן עם
גולדה זילברמן, בת למשפחה ותיקה בפוקשאן. אחרי הנישואים עבד כמנהל
חשבונות ויותר מאוחר כרואה חשבון. כעבור שנים, הקים חברה לייצוא יינות
ויבוא מוצרי חוץ שונים ועסקיו שגשגו.³

* * *

הרקע לוועידה שהתקיימה בח' כסלו תרמ"ב בפוקשאן, עליה דווח ב"המגיד", היה מצבם הקשה של היהודים ברומניה.

רומניה, שנוסדה בשנת 1859, מאיחודן של הנסיכויות הקטנות: מולדובה (Moldova) ומונטניה (Muntenia) – שכונתה גם ואלאחיה – היתה עד 1877 תחת ריבונות פורמאלית תורכית. ב-10 במאי 1877 הכריזו נסיך רומניה קארול לבית הוהנצולרן-סיגמארין⁴, וממשלתו על עצמאותה של רומניה, והצבא הרומני נלחם, ליד הצבא הרוסי, נגד התורכים שהובסו ב-1878. רומניה התפתחה בצעדים מהירים וב-10 במאי 1881 הכריזה על עצמה כעל ממלכה חוקתית והנסיך קארול הוכתר למלך.

עד 1859 היה מעמד החוקי של יהודי הנסיכויות מולדובה ומונטניה דומה למעמדם של היהודים בקיסרות העותמאנית. מ-1859 היו היהודים משוללי זכויות פוליטיות ואזרחיות, וחוקת רומניה מ-1866, שנחשבה, תיאורטית, לאחת המתקדמות ביותר באירופה, קבעה כי "זרים בני הדת הנוצרית יכולים לרכוש את האזרחות הרומנית" (סעיף 7). כך, בדרך השלילה, נשארו היהודים חסרי אזרחות רומנית, ואף לא יכלו לרכוש אותה. אמנם הנסיך, יותר מאוחר המלך, קארול הראשון, ניסה להשפיע על ממשלות רומניה ועל הפרלמנט להסדיר באופן חוקי את מעמד היהודים, אבל, למרות השפעתו הרבה על השכבה השלטת ברומניה, בעניין זה הוא נכשל. ברומניה שררה אנטישמיות קשה, שסיבותיה היו דתיות, כלכליות, חברתיות ופסיכולוגיות והרומנים ראו ביהודים נטע זר במדינתם, אם כי חלק מיהודים אלה ישבו מזה דורות ברומניה.

לאור מצב זה, התעוררה אצל יהודי רומניה תנועת הגירה. אמנם חלק מהיהודים קיוו שהשפעתן של מעצמות המערב, ובעיקר של צרפת, על שליטי רומניה, תביא לשיפור מצבם. ואכן, אחרי מלחמת העצמאות של רומניה, שהיתה חלק ממלחמת רוסיה-תורכיה, התקיים קונגרס המעצמות בברלין (13 ביוני-13 ביולי 1878), שבא להסדיר את המצב המדיני בחצי-האי באלקאן ובעמק הדנובה, ובקונגרס זה הותנתה ההכרה בעצמאותה של רומניה, במתן זכויות פוליטיות ואזרחיות ליהודיה⁵. ברם, כשעבר זמן רב וממשלות רומניה השונות התעלמו מתנאי זה, הבינו יהודי רומניה, כי מצבם לא ישתפר בעתיד הנראה לעין ברומניה. אז קמו, באופן ספונטאני, אגודות לעליה לארץ ישראל בקהילות יהודיות רבות ברומניה.

אגודות אלה הושפעו במידה רבה מהתנועה הלאומית הרומנית שנולדה במהפכות 1848, בהן השתתפו גם כמה צעירים יהודים. במזרח-אירופה, החלה בתקופה ההיא תנועת הגירה של יהודים לאירופה המערבית ולאמריקה, אבל יהודי רומניה שראו בעיניהם ממש, כיצד שתי נסיכויות קטנות ונחשלות, הנתונות לשלטון תורכי, התאחדו והיו למדינה מודרנית ומשגשגת האמינו שאף הם מסוגלים, לא פחות מהרומנים, להפוך תוך זמן סביר את מולדתם ההיסטורית,

את ארץ ישראל הנתונה לשלטון תורכי, למדינה מודרנית ומשגשגת, שתהיה בית לכל יהודי הרוצה או הנאלץ לעזוב את מקום מגוריו בגולה. הם האמינו שפתרון בעייתם כפרטים וככלל, יהיה בעליה לארץ-ישראל, שבה יקימו כפרים משגשגים, אחרי כן גם ערים, ויוכלו לחיות בארץ האבות חיים של חירות, כבוד ועבודה יצרנית.⁶

האגודות התפתחו בין השנים 1880-1881. בשלהי 1881 (ראשית שנת תרמ"ב) החליטו ראשי אגודות אלה, כי רצוי לקיים ועידה של נציגי האגודות, למען אירגון תנועה כלל-ארצית ליישוב ארץ-ישראל. מקום כינוס הוועידה נקבע בעיר פוקשאן, ששכנה על הגבול הישן בין מולדובה ומונטניה⁷ והתאריך - ח' בכסלו תרמ"ב. אבל, בשל תקלה אירגונית, שבה היתה אשמה האגודה בבוקרשט, הגיעו לפוקשאן, בתאריך שנקבע, רק נציגי שש אגודות. נציגים אלה, יחד עם ראשי האגודה בפוקשאן, 17 איש ביחד, קיימו את הוועידה המצומצמת עליה דווח ב"המגיד", ואשר הכריזה על עצמה כוועידה מכינה לקראת "האספה הגדולה" בפוקשאן.

* * *

מסמך נוסף, בחתימתו של דוד רינצ'לר נמצא בארכיון הציוני המרכזי.⁸ זהו כרוז-חוזר בעברית, שחובל ונכתב על-ידו ונשלח לכל האגודות ליישוב ארץ ישראל ולראשי הקהילות היהודיות ברומניה. והנה קטעים מן הכרוז:

"לאחינו בני ישראל ברומניה להרבנים היושבים על מדין ולכל נדיבי עמנו ראשי קהלות ישראל ולכל דורש טוב לעמו שלום וברכה עד עולם! הלא ראיתם מעל מכתבי העת העברים את אשר עשינו פה ביום מועד האספה... אנחנו נבחרו שבעת הועדים... ונקבע את האספה על 26 ועל 27 דעצמבער.

עתה הננו בזה אליכם אחינו היקרים כי תתנו לב... ותתאחדו להיות יחד בעצה ונפעל בדבר הקדוש הזה ישוב א"י... עורו אחינו והעירו איש את אחיו... להיות כאיש אחד חברים. והיה במקום אשר כבר יש חברה להמטרה הנשגבה הזאת ראו להגדילה ולהאדירה ובאשר איננה עוד מהרו ועשו ולא תאחרו המועד, כי קול שדי הוא ברעם ורעש הקורא אלינו לעשות דרך לעבור גאולים ולעלות אל ארץ אבותינו, כי כה אמר ה' שובו אלי ואשובה אליכם וכבר הסכימו על זאת גדולי ישראל וחכמיו וצדיקיו, כי בא מועד להאל וה' יגמור בעדנו ואת מעשה ידנו יכונן... על כן... ועשייתם ובחרתם מכם אחד או שנים אשר תשלחו לנו אל האספה לדבר בשמכם את כל העצות הטובות והמועילות אשר תמצאו לפי דעתכם בדבר הזה והיה ברוב יועצים יקום דברנו לברכה לכל ישראל. פאקשאן כ"ג כסלו בשנת: 'נקומה ונעלה אל המנוחה ואל הנחלה' לפ"ק."

על הכרוז מתנוססת חותמת של האגודה בפוקשאן, הכוללת חרמש, מחרשה,

בתים ועצים. מסביב לציור כתוב בשני עיגולים "חברת עובדי אדמת הקדש מעיר פאקשאן, נוסדה בשנת נקומה ונעלה אל המנוחה ואל הנחלה לפ"ק". בין החרמש למחרשה מופיעות האותיות "תרמ"ב".⁹ בסיום הכרוז מופיעה הכתובת של הוועד הזמני: DAVID RINZLER, FOCSANI.

* * *

כעבור זמן קצר שוב מוזכר שמו של דוד רינצלר בכתבה בעיתון "המגיד" מ-ט' שבט תרמ"ב (8 בפברואר 1882), שוב מפרי-עטו של ישראל טלר: **"לישוב ארץ ישראל"**. שבת תחכמוני (והיא אספת הנבחרים צירי החבורות לישוב א"י אל עבודת האדמה בפאקשאן ביום כ' וביום כ"א טבת: כאיש אחד חברה יחדיו לפ"ק).

ביום ד' כ' טבת (30 דעצמבער¹⁰) בשעה הששית אחרי הצהריים התאסף הוועד לחברת ישוב א"י מפה בתור ועד ראשי לפי שעה באולם הגדול אשר בבית הספר לא[חינו] ב[ני] י[שראל] פה למען קבל את האורחים הנכבדים צירי הוועדים לחברת ישוב א"י אשר בכל ערי רומניה. האולם היה ערוך ומתוקן וטוב ויפה עם כל הכלים הדרושים: שלחנות וכסאות עמדו במשטר וסדר נכון בעבור מושבות הנכבדים מנורות רבות האירו את האולם המקושט בתבניות גדולי ישראל.¹¹ מפת הארץ הקדושה התנוססה ביפעת זהרה לעיני הנאספים ותעל בלבבם זכרונות קדש כי הארץ נצבה כמו חיה לפניהם. מזכירי הוועד ה' דוד רינצלר וה' יוסף אפטער קבלו את כתבי הרשיון מאת שלוחי הקהילות... וירשמו בספר הזכרונות איש איש על דגלו במספר שמות כל החברים לחברת ישוב א"י, הנמצאים בעירו אשר נשלח בשמם..."

הכתבה ממשיכה לתאר, בלשונו הציורית של ישראל טלר את מהלך הוועידה: נאום הפתיחה של נשיא הכבוד של הוועידה, הרב המקומי, שאמר בין היתר: "שלוש מטרות גדולות ונעלות... להאספה הנכבדה הזאת: האחת לעזור לאלה אחינו... ולתת להם עבודה בשדה ובכרם, שנית, להסיר ממנו כלימת הגוים האומרים נרפים הם בני ישראל ואין נפשם לעבודה... וזאת שלישית להשיב כבוד הלאום... בלב בני ישראל".

אחריו דיבר סגן-נשיא הכבוד, ישראל טלר (מחבר הכתבה) ואחר-כך ניגשו לבחירת הנהלת הוועידה. שמואל פינלש מגאלאץ נבחר ליושב ראש, והוא הודה בנאום פרוגרממטי נרגש. אירגון הוועידה היה למופת. נבחרו חמש ועדות: ועדה מתמדת וועדות לעניינים אלה: תקציב, עלייה, תקנון, תוכנית הפעולה של הוועד המרכזי. דוד רינצלר נבחר, נוסף לתפקידו כמזכיר, לוועדת העלייה, שמשימתה היתה לקבוע מי יכול לעלות, מתי אפשר לעלות ומה הם תנאי העלייה. הוועידה התנהלה לפי דוגמת הפרלמנטים במדינות הנאורות. הדיונים היו ערים ולבסוף נתקבלו החלטות אידיאולוגיות ומעשיות ששימשו נר לרגליה של

"התנועה ליישוב ארץ ישראל". הוועידה בחרה את הנהגת התנועה: ועד מרכזי פעיל בן חמישה חברים, ששכן בעיר גאלאץ (Galati)¹², הנמל על נהר הדנובה, השער אל הים השחור ואל חופי ארץ ישראל. לוועד המרכזי צורפו גם שני חברים מבוקארשט, בירת רומניה, ושניים מיאסי, שהיתה בעבר בירת מולדובה. "התנועה ליישוב ארץ ישראל" שיקפה את שאיפתם של יהודי רומניה לתחיה לאומית בדרך של עזרה עצמית. תנועה זו, ששאפה לפרודוקטיביזציה של היהודים בארץ ישראל ולשלטון עצמי בה לעתיד לבוא, היתה תנועה ציונית באופיה עוד לפני שנטבע המונח "ציונות". צירי הוועידה, ובראשם שמואל פינלש, היושב-ראש, שנבחר למזכיר כללי שלה, ודוד רינצלר, מזכיר הוועידה, היו סוללי הדרך אל הציונות המאורגנת.

* * *

שמו של דוד רינצלר נזכר שוב באביב 1883, כשהוא חותם על כתבה ב"המגיד" (בגל' 18), שבה מתוארת ועידה של אגודות הנוער "אצילי בני ישראל", המסונפות ל"תנועה ליישוב ארץ ישראל". הוועידה התקיימה בפוקשאן בימים 17-18 באפריל 1883, והשתתפו בה נציגים של 19 אגודות של צעירים וצעירות.¹³ מנעילת "ועידת פוקשאן הגדולה" ב-1 בינואר 1882 לפי הלוח היוליאני עד לאביב 1883 עברה התנועה כברת דרך ארוכה. הוועד המרכזי בגאלאץ ובעיקר המזכיר הכללי, שמואל פינלש, ניגשו מייד ליישם את החלטות ועידת פוקשאן. פינלש, יחד עם מזכירי האגודות המקומיות, ביניהם דוד רינצלר הצעיר בפוקשאן, שפעלו כולם שלא על מנת לקבל פרס, עסקו באירגון התנועה, גביית דמי חבר, פעולה תרבותית, צרוף חברים חדשים, בחירת המועמדים לעליה והכשרתם לקראת העתיד. התנועה גדלה והתעצמה, ותוך שנה אחת מספר האגודות היה מעל ל-60. נוספו עליהן כ-20 אגודות נשים ו-19 אגודות נוער.¹⁴ משלחות מטעם התנועה קנו שטחי קרקע בארץ ישראל להקמתם של שני כפרים, וביום ג' באלול תרמ"ב / 18 באוגוסט 1882 הפליגו באניה Thetis מנמל גאלאץ 228 עולים חברי התנועה, ופניהם להתיישב בארץ. היתה זו אניית העולים הראשונה של "העליה הראשונה", ולכן אפשר לכנותה ה-Mayflower הישראלית.¹⁵ אלפי יהודים באו להיפרד מהעולים והם שרו, רקדו, תקעו בשופרות וקראו: סעו לשלום! תחי היהדות! עלו והצליחו!

אחרי האניה "תטיס" יצאו עוד כמה קבוצות של עולים ועד סוף שנת 1882 הוקמו שתי המושבות הראשונות של עולי רומניה: ראש פינה, בגליל העליון וזמרין (שנקראה יותר מאוחר "זכרון יעקב") על מורדות הכרמל, דרומה לחיפה. הארועים המשמחים הללו עוררו תקוות רבות בקרב חברי התנועה ונחוגו כראוי בכל האגודות. גם באגודת פוקשאן התקיימו כמה ערבי חגיגות, בהם נאמו ראשי האגודה, וביניהם דוד רינצלר. יהודים רבים בכל אגודה, גם בפוקשאן,

החלו להתכונן לעלייה.

ברם, חודשים מספר אחרי עלייתן על הקרקע של שתי המושבות, החלו הקשיים לתת את אותותיהם: תנאי האקלים, טיב האדמה, היחס העוין של השלטונות התורכיים המקומיים, סכסוכים עם השכנים הערבים, תנאי בריאות והגיינה, ובעיקר מחסור בכסף להשקעות חיוניות לביסוס המושבות.

למרות מסירותם וחריצותם של המתיישבים, המצב הלך והדרדר ובשנת 1883 הגיעה זמרין למצב קשה מאוד וגם בראש פינה הבעיות לא מצאו את פתרונן. שתי המושבות, וכמוהן ראשון לציון, שהוקמה זמן קצר לפניו, ניצלו לאחר התערבותו של הבארון אדמונד רוטשילד מפאריס, שלקח אותן תחת חסותו.

כשלונה של התנועה לקיים את שתי מושבותיה בארץ ישראל החליש את "התנועה ליישוב ארץ ישראל". העלייה לארץ נפסקה, וממדי ההגירה לארצות-הברית גדלו עד מאד, והתנועה הפסיקה אט-אט את פעילותה. הוועד המרכזי בגאלאץ והוועדים באגודות עשו מאמצים נואשים להציל את המצב, אך לשווא. אגודות רבות חדלו להתקיים, אחרות הצטמצמו מאוד במספר חבריהן. האגודה בפוקשאן החזיקה מעמד, והמשיכה לקיים אספות חברים, עם פעולה תרבותית וחינוכית וטיפול הרעיון הלאומי בקרב חבריה. לפי עדויות שונות, היה דוד רינצלר, צעיר בן 24 שנים ב-1883, אחד הפעילים המרכזיים בתקופה קשה זאת, הודות לאמונתו ב"רעיון הנשגב" של שיבת ציון, וכן הודות להתמדתו, להשכלתו, לתקיפותו השלווה ונועם הליכותיו.

האגודה בפוקשאן המשיכה - יחד עם עוד כמה אגודות - בפעילות שקטה ובשנת 1884, כאשר משה מוזס מקאטוביץ, שהיה בין משלמי דמי-החבר⁶¹ ל"תנועה ליישוב ארץ ישראל" ברומניה, החליט להציל את הרעיון הנשגב מכלייה ואירגן את "ועידת קאטוביץ" של "חובבי ציון", שלחה האגודה מפוקשאן מכתב-ברכה לקאטוביץ.

ב-1894, כשהתארגנה תנועת "חובבי ציון" גם ברומניה, היו ראשיה שמואל פינלש ושאר פעילי "התנועה ליישוב ארץ ישראל" וביניהם גם דוד רינצלר. האגודה בפוקשאן שינתה את שמה ונקראה עתה "חברת חובבי ציון יהודה בפוקשאן" (מעניין לציין שבנו בכורו של דוד רינצלר נקרא יהודה). תנועת "חובבי ציון" ברומניה הגיעה תוך זמן קצר למספר גדול של חברים וגם מספר אגודותיה התקרב למספרים של שנות ה-80. התנועה אספה תחת דגלה רבבות יהודים בערי רומניה ובעיריותיה.

בפברואר 1896 הופיע הספר "מדינת היהודים" מאת תיאודור הרצל, והוא תורגם תוך זמן קצר לרומנית. הספר נקרא בכל האגודות והתקיימו דיונים ערים על רעיונותיו של הרצל. בסיכומם של הדיונים, הודיע הוועד המרכזי, ששכן שוב בגאלאץ, להרצל על החלטת התנועה להשתתף בקונגרס הציוני הראשון בבאזל, באוגוסט 1897.

לקונגרס זה הביאו שני הצירים הראשיים של ציוני רומניה, שמואל פינלש ודר' קרפל ליפה, מראשוני "התנועה ליישוב ארץ ישראל", עתירות לעלייה לאלתר לארץ ישראל, חתומות על-ידי 50,000 יהודים מרומניה, וביניהם גם דוד רינצלר, רעייתו וילדיו.¹⁷ בקונגרס זה נוסדה ההסתדרות הציונית ונתקבלה "תכנית באזל", והתנועה ברומניה הצטרפה בלב שלם להסתדרות הציונית ותמכה בהרצל בכל פעולותיו.

* * *

באוגוסט 1898, שוב מופיע שמו של דוד רינצלר, כחותם על המכתב להרצל, שהוזכר לעיל, במבוא. המכתב נכתב לקראת הקונגרס הציוני השני. אף על פי שדוד רינצלר ידע היטב גרמנית, הוא כתב את המכתב בעברית כי היה משוכנע שראש הציונים, מנהיג העם היהודי בדרך אל מדינתו, בוודאי יודע עברית. והנה המכתב כלשונו:¹⁸

"ג מנחם [אב] אתתכ"ט לחורבן בית אלקינו תוב"ב. 1 August 1898.

כבוד האדון הנעלה דוקטור טודרוס הרצל שלום!

את אשר הודענוך אתמול על ידי טלגרמה הננו ממלאים גם במכתבנו זה, כי בבחירת שלושה מלאכים מחברתנו בעבור הכנסת הציונית השניה שתהי' אי"ה בימי 28, 29 ו-30 לחודש אוגוסט דנא בבאזל, נבחר נבחרת גם אתה אדון נכבד יחד עם האדונים דוד סטרעליסקר ראש עדת ישראל דפה ודוקטור ליפא מיאססי. בטוחים אנחנו אדון נעלה, כי תקבל עליך המשרה, ולכבוד תהי' לך להיות לפה לאחת החברות היותר עתיקות הנושאת את דגל ציון באמונה זה שמונה עשרה שנים מעת החל הרעיון הנשגב לפעם בלב ישראל אשר בגלות רומניה. פעולתה עשתה פרי עוד בשנת 1881, בהקונגרס הראשון לחברות ישוב ארץ ישראל שיצא לאור על ידה ככתוב על ספר דברי הימים לשיבת ציון.

ובתנתנו את ברכתנו לך על הבחירה, הננו תפילה כי יואל אלוהה לכוון את מעשי ידיכם וידינו לטובת אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשבי'. בימך ובימינו תושע ציון וירושלים, וישראל ישכון לבטח על אדמתו. וכשם שזכינו לבחור מלאכים לכנסת ישראל בארצות גלותו, כן נזכה לבחור ולשלוח מלאכי עמנו אל בית מחוקקנו לשנה הבאה בירושלים כחפץ כל חובבי ציון ויהודה ובתוכם החותמים ברגשי כבוד ובדרישת שלום-ציונית.

מכבדיו ומוקיריו כערכו הרם.

ראש החברה

A. Kohl

המזכיר

David Rintzler

* * *

N° 41

פאקשטן

י"ג מנחם אבתב"ט אהרן היר אקרט האב"ל
1 August 1898

חב"א האדמו"ר הנצי"ה אגתות ס'אדראם הרצ"ל ש"ע!

את אשר רציתך אתה יי סאגריה הלח וסאנאפ אפ הסכתבנך זה, כי בהחירת לולש לאנאפ
אחבתך הסדור הספסות הסכונות השלנה סגרהי איהל ביג. 28, 29, 30 אלוהי אילאסס דנא בהל,
נבחר נבחרת אפ אלה אדול נכבה. יחד דפ האפלוף קלס ססרסליססר חלס דרת ליראל דנפח אדאסר
לנפח גילססס.

השמוע אמת, אצול נא, כי תתן עין השרה וכלבך תהיאלך אהיה אצלך אמת המהבול
הואר עתה את הנשוא את דגל ציון האמונה זה שמוע עזרה לנפש נזר הלא המצול הנשוא אפד
היה לראש אשר הלאו כוונתו. פועל זה שמוע עזרה פרי זה היות נשוא המצול אהבה לא
אשר נשואו שיהא אצלך ככתב א. י. כ. דברי המצול אלוהי ציון.

להתנו את הכרתו לקדש ההלכה, הנני תפלה כי יאלץ אלוקה אבותי את מצי ישיב ויעני
 עולות אבותיו הנן ישרא' הנתונים הצרה והליל. היינו ובינינו תושב ציון וירושלם, וישראל יסבול ויבטח
 על אפעתו. אלף שבינו אבחר מאכילם אכנס שירא הארצות גלותו; כל צרכי אבחר ואלות
 מאכיל צמח על בית גחלתן אשרו הבאה מירושלם כחשך כל תהיה ציון והלכה אבחר
 והלכותיה ברגלי ברוך אבחרות-אלף-ציונות. נכבדו וימקדו כדרכו וננו
 ונני זה וזה

Os. Kohl

דאס איז
Aron's Pinsky

Left Infestation station of disease: David Pittsler.
Focus in
1905

במכתב זה מעיד דוד רינצלר לתומו על הרציפות וההמשכיות של הציונות ברומניה. מי שהיה בגיל 22 שנים המזכיר של הוועידה הטרנס-ציונית הראשונה, היא ועדת פוקשאן מ-1881 ("הקונגרס הראשון לחברות ישוב ארץ ישראל", בלשונו של רינצלר), מציין את הדרך אל הקונגרס הציוני ("כנסת ישראל בארצות גלותו") ומקווה כי "כן נזכה לבחור ולשלוח מלאכי עמנו אל בית מחוקקנו לשנה הבאה בירושלים כחפץ כל חובבי ציון ויהודה". זהו ביטוי מובהק לקו הלאומי-מדיני שהינחה את ציוני רומניה מ-1881, עוד לפני הופעתו של הרצל (וכמובן, אחרי כן כחברים נאמנים של ההסתדרות הציונית).

* * *

אחרי פטירתו של הרצל ביום כ' בתמוז תרס"ד, שלח דוד רינצלר לידידיו ולבני משפחתו גלויית-אבל עם בול קרן קימת לישראל עם דיוקנו של הרצל, והוא כתב כעין מסגרת לגלויה, ברומנית: THEODOR HERZL A MURIT. DR. TH. HERZL TRAESCE MI ZIONISM, 20 TAHAMUS 5664/20 JUNIE 1904. (דר' תיאודור הרצל נפטר. / כ' תמוז תרס"ד-20 ביוני 1904 / דר' ת. הרצל חי בציונות).¹⁹

ב-23 בפברואר 1912 (לפי הלוח היוליאני), בעת ביקורו ברומניה של נחום סוקולוב, חבר הוועד הפועל הציוני המצומצם (ההנהגה של התנועה הציונית העולמית), נערכה בפוקשאן אסיפה חגיגית במלאות 30 שנה לכינוס ועידת היסוד של "התנועה ליישוב ארץ ישראל". הנואמים הראשיים היו נחום סוקולוב ודוד רינצלר, שכונה בפי סוקולוב: סולל הדרך לתנועה הציונית.²⁰

באותם ימים היה דוד רינצלר בן 53, יושב-ראש האגודה הציונית בפוקשאן, אזרח מכובד בעיר ובקהילה היהודית, פעיל במסחר, בענייני תרבות, פעיל ראשי בקרן קרימת ובאוצר התישבות היהודים, דמות ראשית בין ציוני העיר והסביבה. בני משפחתו ומי שהיו ציונים צעירים אז בפוקשאן, מספרים עליו כי הוא נחשב למורה ומדריך לציוני העיר והסביבה, איש משכיל ונעים הליכות, בקי במדעי היהדות ובמדעים כלליים, אדם שומר מצוות שהיו לו גם ידידים חילונים רבים, "יהודי באוהלו ויהודי גאה בצאתו", כי לא ראה כל סתירה בין יהדות להומניזם, בין היותו יהודי לאומי להיותו אזרח נאמן ושומר חוק של מדינת רומניה. ילדיו כונו כולם בשמות עבריים: יהודה, שלמה, פנחס, רבקה, רחל, לאה, שושנה. הם קיבלו חינוך יהודי וכללי.

דוד רינצלר היה אדם אמיד, והיה לו בית יפה ומרווח, בו התקיימו לעתים קרובות ישיבות של הוועד הציוני המקומי או של הקרנות הציוניות. טרקלין ביתו היה מקושט בסמלים ציוניים: על אחד מקירותיו היתה תלויה מפת ארץ ישראל, כדוגמת אותה מפה ש"התנוססה בפיצת זהרה לעיני הנאספים" בוועידת פוקשאן

ב-1881. לידה היתה תמונת דיוקנו של הרצל ועל הקיר ממול היה תלוי תצלום צירי הקונגרס הציוני הראשון בבאזל ב-1897.

לבית זה באו להיפרד בני פוקשאן והסביבה שעלו לארץ ישראל. בבית זה חגגו את מתן "הצהרת בלפור" ואת אישור המנדט הבריטי על ארץ ישראל. בבית זה ביקרו שליחי הקרנות הציוניות שבאו מארץ ישראל, וביניהם המשורר אברהם שלונסקי, הסופרים ישראל זמורה ועמנואל אולסונגר ורבים אחרים.

דוד רינצלר נפטר בספטמבר 1930, ואלפים ליוו אותו בדרכו האחרונה. דוד רינצלר לא זכה לעלות לארץ, אבל חלק מילדיו עלו, והיום רבים מנכדיו וניניו חיים במדינת ישראל, מדינת היהודים אשר דוד רינצלר היה אחד מהראשונים שהניחו אבן-יסוד לבנייתה, עוד בשנת 1881.

1. "המגיד" היה עיתון עברי שהופיע בעיר ליק בפרוסיה המזרחית ונקרא, בעיקר, במזרח-אירופה. עורך העיתון היה דוד גורדון, שקרא כבר ב-1863 לתחייה לאומית והמשיך לפרסם בעיתונו כל ידיעה על פעולות למען יישוב ארץ ישראל.
2. על "התנועה ליישוב ארץ ישראל" ברומניה, ראה שני הספרים שהוזכרו במבוא: קלויזנר, ישראל, חיבת ציון (להלן: קלויזנר); שרף, משה, האבוקה והדלקה ברומניה (להלן: שרף).
3. הפרטים על דוד רינצלר מבוססים על שיחות עם בני משפחתו, על מכתבים פרטיים שלו ועל תצלומים שברשות המשפחה.
4. ב-1859, עם איחוד הנסיכויות נבחר לנסיך רומניה, אלכסנדר יון קוזה. הוא אולץ להתפטר ב-1866 ואז נבחר במקומו הנסיך קארול.
5. "קונגרס ברלין" הוא בעל חשיבות רבה בתולדות אירופה והמזרח התיכון. מבחינת יהודי אירופה המזרחית, קונגרס זה קבע בפעם הראשונה את עקרון השוויון הפוליטי והאזרחי של היהודים במדינות החדשות באזור.
6. כאן המקום לציין שלתנועה ברומניה, היו מראשיתה סממנים מסויימים של תנועה לאומית מודרנית, ומבחינה טיפולוגית היא דמתה, לאורך כל הדרך, במידה מסויימת, לתנועה הציונית המדינית מיסודו של הרצל, שהתארגנה והתמסדה ב-1897.
7. העיר פוקשאן (Focsani) מנתה אז כ-20,000 תושבים, ביניהם כ-6,000 יהודים. לפני איחוד הנסיכויות היו פעילים רומנים שהציעו כי פוקשאן תהיה בירת רומניה, מפני שהיא שכנה על הגבול בין שתי הנסיכויות. ברם, אחרי 1859 נעשתה בירת מונטניה, בוקראשט, לבירת רומניה.
8. הארכיון הציוני המרכזי (להלן: אצ"מ), תיק A133/23, נוסח שלם של הכרוז, ראה: קלויזנר, נספחים, עמ' 350-351.
9. דוגמאות של חותמות של האגודות ברומניה, ביניהן גם זו של פוקשאן, ראה: קלויזנר, עמ' 177.
10. 30 בדצמבר לפי הלוח היוליאני, שנהג עד מלחמת העולם הראשונה ברוסיה, ברומניה ובשאר הארצות הנוצריות-אורתודוקסיות. בשאר חלקי העולם נהג הלוח הגרגוריאני. ההבדל בין שני הלוחות היה 12 יום במאה ה-19. כך, למשל 30 בדצמבר 1881 לפי הלוח היוליאני היה 11 בינואר 1882 לפי הגרגוריאני.
11. לפי עדויות בעיתונות בלא תמונותיהם של משה מונטיפיורי ואדולף כרמיה.
12. על פעילות הוועד המרכזי בגאלאץ, שהתמודד עם אותן הבעיות שעתיד היה להתמודד "הוועד האודיסאי", ראה: שרף, עמ' 43 ואילך, ובעיקר עמ' 65-67.
13. פרטים על הפרשה ראה: קלויזנר, עמ' 150-155.
14. ראה קלויזנר, עמ' 143 ואילך.
15. הספינה "מייפלואר" (Mayflower) הפליגה ב-6.9.1620 מנמל Plymouth מאנגליה עם 100 מהגרים והגיעה לאמריקה ב-11.12.1620. צאצאי המהגרים שהגיעו באונייה הזאת נחשבים עד היום למעין אצולה בארצות-הברית.
16. ראה: שרף, עמ' 68-69.
17. פרוטוקול הקונגרס הציוני הראשון, המהדורה הראשונה בגרמנית, 1897, נספחים. וראה גם: קלויזנר, עמ' 317-319.
18. אצ"מ, 447, HVIII, וראה גם: שרף, עמ' 108-109.
19. את הגלויה מצאתי אצל בני משפחת רינצלר ומסרתי אותה לארכיון הציוני המרכזי.
20. די ועלט (בטאון התנועה הציונית בגרמנית), גל' 8 מ-23 בפברואר 1912; גל' 9 מ-21 במרס 1912.